

20.4.2015

FI.PLM.2015-1924
2032/40.03.00/2008

Oikeusministeriö

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.2.2015 OM 60/08/2013

Ahvenanmaan itsehallinnon kehittäminen - Ahvenanmaa-komitean 2013 välimietintö; lausunto

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän ja itsehallintolain uudistamista selvittävän parlamentaarisen komitean välimietinnöstä (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 6/2015). Komitean toimeksiannon mukaisesti välimietintö sisältää jatkovalmistelun linjaukset.

Puolustusministeriö keskittyy lausunnossaan välimietinnön jaksoon 11.5, jossa käsitellään asevelvollisuutta.

Välimietinnössä käsitellään maanpuolustusvelvollisuuden perustana olevaa Suomen perustuslain 127 §:n säännöstä, jonka mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin lailla säädetään. Lisäksi käsitellään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 12 §:ää asevelvollisuuden suorittamisesta.

Kuten välimietinnössäkin todetaan, maanpuolustusvelvollisuuden sisältöä ei perustuslaissa määritellä tarkemmin. Perustuslain perustelujen mukaan se kattaa sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi muutkin isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Perustelujen mukaan säännöksen piiriin kuuluu asevelvollisuus puolustusvoimissa ja siihen liittyen velvollisuus osallistua maanpuolustustarkoituksessa palvelemaan muuhun koulutukseen. Säännös kattaa myös varusmiespalvelusta korvaavan siviilipalveluksen. Lailla voitaisiin siten vastaisuudessaakin säätää korvaavasta palvelusvelvollisuudesta niille, jotka on rauhan aikana vapautettu aseellisesta tai aseettomasta palveluksesta. Naisten asepalvelus voitaisiin edelleen säätää vapaaehtoisuuteen perustuvaksi. Perusteluissa todetaan lisäksi, että Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:ssä on erityissäännöksiä asevelvollisuuden suorittamisen korvaavasta muusta palveluksesta niiden henkilöiden osalta, joilla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus.

Perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Perustuslain 127 §:ää vastaava sääntely on ollut jo hallitusmuodon 75 §:n 1 ja 3 momentissa.

Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:ssä on erityissäännös asevelvollisuuden suorittamisen korvaavasta muusta palveluksesta niiden henkilöiden osalta, joilla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus ja jotka ovat muuttaneet maakuntaan ennen, kuin ovat täyttäneet 12 vuotta. Säännöksen mukaan henkilö, jolla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus, saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvella vastaavalla tavalla luotsi- ja majak-

20.4.2015

FI.PLM.2015-1924
2032/40.03.00/2008

kalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Itsehallintolain sanotun säännöksen mukaan palvelusta luotsi- ja majakkalaitoksessa säädetään valtakunnan lailla maakuntapäivien saatua tilaisuuden antaa lausuntonsa asiassa. Palvelusta muussa siviilihallinnossa säädetään valtakunnan lailla, johon maakuntapäivät on antanut suostumuksensa. Kunnes tällainen palvelu on järjestetty, maakunnan asukkaat ovat vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta.

Edellä tarkoitettua palveluksesta ei ole säännöksiä. Maakunnan asukkaat ovat siten käytännössä vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta.

Itsehallintolain 12 §:n perusteluista (HE 73/1990) käy ilmi, että vastaava säännös sisältyi jo vuoden 1920 itsehallintolakiin. Itsehallintolain voimassaoloaikana ei ahvenanmaalaisen velvollisuudesta palvella luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa ole säädetty valtakunnan laissa. Vuosina 1922–1938 hallitus antoi neljä lakiehdotusta tällaisista palvelustoimista ja yhden lakiehdotuksen osittaisesta asevelvollisuudesta ahvenanmaalaisille, mutta mikään näistä ehdotuksista ei päätenyt laiksi.

Ahvenanmaa-komitea 2013 on kirjannut välimietintöönsä seuraavat asevelvollisuutta koskevat linjaukset tulevalle työlle:

- Komitea arvioi, että Ahvenanmaan demilitarisoitu ja neutralisoitu status on tänä päivänä komentokielen ohella perustelu sille, että ahvenanmaalaisen tulisi olla vapautettuja asevelvollisuudesta.
- Komitea katsoo, ettei enää ole aiheellista tai tarkoituksenmukaista sisällyttää itsehallintolakiin säännöksiä sellaisesta palveluksesta, joka korvaisi asepalveluksen.

Puolustusministeriön näkemyksen mukaan itsehallintolain muuttaminen niin, että siitä poistettaisiin säännökset asepalvelusta korvaavasta palveluksesta, olisi ongelmallinen ja aiheuttaisi epätietoisuutta. Komitean välimietinnöstäkään ei käy ilmi, mikä olisi säännöksen poistamisen tarkoitus.

Ahvenanmaalaisen vapauttaminen asevelvollisuuden suorittamisesta ja sitä korvaavasta palveluksesta merkitsisi poikkeamista perustuslaissa säädetystä maanpuolustusveloitteesta, joka koskee jokaista Suomen kansalaista. Samalla se merkitsisi poikkeusta kansalaisten yhdenvertaisuudesta.

Itsehallintolain tarkoituksena ei ole alun perinkään ollut vapauttaa kotiseutuoikeuden omaavia maanpuolustusvelvollisuudesta kokonaan. Nykyinen tosiasiallinen vapauttaminen johtuu siitä, että korvaavasta palveluksesta ei ole säädetty.

Puolustusministeriö ei kannata asevelvollisuuden suorittamista koskevan säännöksen poistamista itsehallintolaista. Säännöksen päivittäminen on kuitenkin tarkoituksenmukaista muualla yhteiskunnassa ja lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten takia.

Kuten puolustusministeriö on Ahvenanmaa-komitealla antamassaan lausunnossa todennut, ministeriö suhtautuu myönteisesti siihen, että tehdään selvitys mahdollisuudesta asepalvelusta korvaavan palveluksen järjestämiseen Ahvenanmaan asukkaille.

20.4.2015

FI.PLM.2015-1924
2032/40.03.00/2008

Ålands självstyrelse i utveckling – Ålandskommitténs 2013 delbetänkande; utlåtande

Justitieministeriet har bitt om ett utlåtande på delbetänkandet av den parlamentariska kommitté som ska utarbeta ett förslag till reform av självstyrelsesystemet och självstyrelselagen för Åland (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 6/2015). I enlighet med kommitténs uppdrag innehåller delbetänkandet riktlinjer för den fortsatta beredningen.

Försvarsministeriet koncentrerar sig i sitt utlåtande på avsnitt 11.5 i delbetänkandet där värnplikten behandlas.

I delbetänkandet behandlas bestämmelsen i 127 § i Finlands grundlag, som utgör grunden för skyldigheten att försvara landet och enligt vilken varje finsk medborgare är skyldig att delta i fosterlandets försvar eller att bistå försvaret på det sätt som bestäms i lag. Dessutom behandlas 12 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991).

Så som det också står i delbetänkandet definieras innebörden av försvarsskyldigheten inte närmare i grundlagen. Enligt motiveringarna till grundlagen inbegriper bestämmelsen utöver det militära försvaret också andra former av försvar och hjälpfunktioner. Enligt motiveringarna inbegriper bestämmelsen fullgörandet av värnplikt vid försvarsmakten och skyldigheten att i samband med värnplikten delta i annan utbildning som tjänar försvarssyften. Bestämmelsen inbegriper också civiltjänstgöring som ersätter beväringstjänsten. Genom lag kan således också i framtiden bestämmas om ersättande tjänstgöringsskyldighet för dem som under fredstid är befriade från väpnad eller vapenfri tjänstgöring. Genom lag ska också i fortsättningen kunna bestämmas om frivillig militärtjänst för kvinnor. I motiveringarna konstateras också att i 12 § i självstyrelselagen för Åland finns specialbestämmelser om tjänstgöring som för personer som har åländsk hembygd rätt ersätter fullgörande av värnplikt.

Enligt 127 § 2 mom. i grundlagen utfärdas bestämmelser om rätten att på grund av övertygelse befrias från deltagande i landets militära försvar genom lag.

En bestämmelse som motsvarar 127 § i grundlagen har funnits i 75 § 1 och 3 mom. i regeringsformen.

I 12 § i självstyrelselagen för Åland finns en specialbestämmelse om annan tjänstgöring som ersätter fullgörandet av värnplikt för de personer som har hembygd rätt på Åland och som har flyttat till landskapet innan de fyllde 12 år. Enligt bestämmelse får en person som har hembygd rätt på Åland i stället för att fullgöra värnplikt tjänstgöra på motsvarande sätt vid lots- och fyrinrättningen eller i någon annan civilförvaltning. Enligt bestämmelsen i självstyrelselagen föreskrivs om tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen i en rikslag efter att lagtinget har beretts tillfälle att ge utlåtande i saken. Om tjänstgöringen i annan civilförvaltning stadgas i en rikslag med lagtingets bifall. Tills en sådan tjänstgöring har ordnats, är landskapets invånare befriade från att fullgöra värnplikt.

Det finns inga bestämmelser om den tjänstgöring som avses ovan. Följaktligen är landskapets invånare i praktiken befriade från värnplikt.

Av motiveringarna till 12 § i självstyrelselagen (RP 73/1990) framgår att en motsvarande bestämmelse ingick redan i självstyrelselagen från år 1920. Under den tid självstyrelselagen har varit i kraft har inget föreskrivits om ålänningarnas skyldighet att

20.4.2015

FI.PLM.2015-1924
2032/40.03.00/2008

tjänstgöra i lots- och fyrinrättningen eller i någon annan civilförvaltning i någon rikslag. Åren 1922–1938 avlät regeringen fyra lagförslag om dylik tjänstgöring och ett lagförslag om partiell värnplikt för ålänningarna, men inget av dessa förslag togs in i någon lag.

Ålandskommittén 2013 har skrivit in följande riktlinjer för det kommande arbetet gällande värnplikten:

- Kommittén bedömer att Ålands demilitariserade och neutraliserade status i dagens läge är ett argument vid sidan av kommandospråket för att militärtjänstgöring ska vara frivillig för ålänningar.
- Kommittén anser att det inte längre är befogat och ändamålsenligt att i självstyrelselagen ha bestämmelser om tjänstgöring som ersätter militärtjänstgöringen.

Enligt försvarsministeriets syn är det problematiskt och orsakar ovisshet, om självstyrelselagen ändras på så sätt att bestämmelsen om tjänstgöring som ersätter militärtjänstgöringen stryks ur lagen. Inte heller av kommitténs delbetänkande framgår det, vilket syftet med att stryka bestämmelsen är.

Befriandet av ålänningarna från att fullgöra värnplikten och den tjänstgöring som ersätter detta innebär en avvikelse från den skyldighet att försvara landet som föreskrivs i grundlagen och gäller varje finsk medborgare. Samtidigt innebär detta en avvikelse från alla medborgares likvärdighet.

Syftet med självstyrelselagen har inte heller ursprungligen varit att helt befria dem som har hembygdsrätt från skyldigheten att försvara landet. Den nuvarande faktiska befrielsen beror på att inget har föreskrivits om ersättande tjänstgöring.

Försvarsministeriet understöder inte att bestämmelsen om fullgörande av värnplikt stryks ur självstyrelselagen. En uppdatering av bestämmelsen är dock ändamålsenlig till följd av de förändringar som skett på annat håll i samhället och i lagstiftningen.

Såsom försvarsministeriet konstaterade i sitt utlåtande till Ålandskommittén förhåller sig ministeriet positivt till att en utredning görs om möjligheten att ordna en tjänstgöring som ersätter militärtjänstgöringen för Ålands invånare.

Hallitusneuvos, kansliapäällikkö
Regeringsråd, som lagstiftningsdirektör

Hanna Nordström

Hallitusneuvos / Regeringsrådet

Timo Turkki

Tiedoksi / För kännedom

- pääesikunta / huvudstaben
- kansliapäällikkö / kanslichef Räte
- erityisavustaja / specialmedarbetare Brännkärr
- erityisavustaja / specialmedarbetare Gayer